

Boris Morsan, Oliver Bosanac

O GENERALNOM URBANISTIČKOM PLANU KARLOVCA 2024

Nakon javne rasprave o Izmjenama Generalnog urbanističkog plana upozorili smo izrađivače na stanje u karlovačkom urbanizmu i pitanja, koja po našem mišljenju, treba rješavati.

Smatramo da je na temelju GUP a potrebno pokrenuti izradu Konceptije prostornog razvoja grada Karlovca sa studijom urbane ekonomije i druga istraživanja među kojima su : posebni urbanistički plan za kulturni krajolik, plan saniranja oštećenja građenjem, kampus Veleučilišta s Magaševom linijom kao polazište za plan Gaze, arhitektonske i ekonomske studije u Zvijezdi, na obalama rijeka i druge.

Upozorenju smo dodali napomenu s nekoliko pitanja :

Split i Dubrovnik su stariji od Karlovca ali Karlovac ima stilska obilježja zbog kojih se nalazi na istoj razini spomenika kulture.

1. IMA LI KARLOVAC KULTURNI KRAJOLIK ?
2. IMA LI KARLOVAC PREGLED OŠTEĆENJA GRAĐENJEM I POSEBNO, IMA LI PREGLED OŠTEĆENJA KULTURNE BAŠTINE ?
3. TREBA LI KULTURNI KRAJOLIK, ORLICU I MAGAŠEVU LINIJU UNJETI U PLANOVE. ?
4. TREBA LI RAZDVOJITI GRADSKI I TRANZITNI PROMET I SMIJE LI PRUGA ZA BRZINE DO 120 KM/H, PROLAZITI SREDINOM GRADA ?
5. IMA LI KARLOVAC KONCEPCIJU PROSTORNOG RAZVOJA ?

ODGOVOR

Upravnog odjela za prostorno uređenje i poslove provedbe dokumenata prostornog uređenja, koji je potpisala pročelnica, dipl.ing.građ, Vesna Ribar :

NE PRIHVAĆA SE / NIJE PREDMET PLANA

Način na koji se predlaže izrada Konceptije prostornog razvoja grada Karlovca sa studijom urbane ekonomije i druga istraživanja ... je stručno-teoretski ispravna, ali ne postoji u sustavu prostornog i urbanističkog planiranja u RH. Kako postoji Zakonom o prostornom uređenju jasno razrađena procedura izrade planova, Pravilnikom o izradi propisan je čak i oblik planskih znakova za svaki od prostornih planova, navedena primjedba može biti samo još jedan prilog kritike sustava prostornog planiranja u RH, ali ne i primjedba na konkretni prostorni plan.

Grad Karlovac bi mogao inicirati realizaciju ovom primjedbom predloženog dokumenta, koji bi mogao biti osnova dugoročnog promišljanja cjeline prostora rada, što je stvar odluke Gradskih vlasti.

Temeljem dugogodišnjeg iskustva izrade prostornih planova u RH, stručni izvršitelj izrade IV ID GUP-a Karlovac smatra da predloženi način sagledavanja budućnosti razvoja grada ne bi mnogo doprinio kvaliteti planova u odnosu na današnji posao izrade planova. Naime, i na ovaj sadašnji način, prostorni planovi se izrazito dugo izrađuju, jako su pragmatični i koncentriraju se na rješavanje problema u prostoru temeljem detaljnih programa za izradu koji postaju sastavni dijelovi Odluka o izradi planova. Na taj način prostor se doduše sagladava sekvencionalno, ali i to sagladavanje uključuje multidisciplinarno sagledavanje svakog od rješavanih problema (lokacija, sadržaj, trasa i dr.).

Dalji razvoj prostornog i urbanističkog planiranja, te propisivanje ujednačenog (uniformiranog) prikazivanja prostornih planova u elektronskom obliku (e-planovi) dodatno će u budućnosti smanjiti mogućnost konceptijskog (strateškog) planiranja prostora na način koji podnositelj primjedbe predlaže. Postupak planiranja predložen ovom primjedbom morat će se provesti kroz izradu i donošenje Strategije prostornog razvoja gradova, s izrazito jasnim usmjerenjima provedbe te Strategije putem u Zakonu o prostornom uređenju propisanih prostornih planova.

Odgovor gospođe Ribar je otvorio nova pitanja i potrebu da joj se ponovo obratimo.

Cijenjena gospođo Ribar

Hvala Vam na odgovoru na naše primjedbe na GUP u kojima smo upozorili na propuste i propuštene prilike u planovima i na činjenicu da Karlovac nema Konceptiju prostornog razvoja. Smatramo da ponovo trebamo upozoriti na nekoliko problema. Konceptija prostornog razvoja potrebna je gradu da se sagleda razvoj, da se usklade planovi i izbjegnu pogreške i propusti koji mijenjaju karakter grada. Prilažemo PREGLED OŠTEĆENJA I OŠTEĆENJA PREDVIĐENIH PLANOVIMA. Ta oštećenja su posljedice, kao što kažete, sekvencionalnog i multidisciplinarnog sagledavanja. Posljedice takvog

sagledavanja su da nemamo definiran kulturni krajolik, imamo odluku nekakvog odbora da kroz sredinu grada prolaze teretni vlakovi s brzinama 120 km/h, imamo kolektor, studentski dom i tehničku školu u šancu, srušene bedeme u devastiranoj renesansnoj arhitekturi, imamo plan da Trg bana Jelačića nema stabla ni trijemove, Gaza nema Magaševu liniju, vojna ambulanta nema format renesansnog bloka, grad ima planove prema kojima se u novom dijelu nastavlja širenje štapićastog urbanizma (to je blagi izraz za degeneriranu modernu arhitekturu), da se sruši autobusni kolodvor i zamijeni polegnutim štapićima a na drugoj strani nastavi okruživanje Zvijezde izgradnjom, glavna gradska os iz Zvijezde vodi u prostor bez centra u Novom centru i Luščiću (zanimljivo je da nije stvorena ni ideja ni koncepcija za rješenje tog problema) itd.

Sekvencionalno planiranje ima vezu sa točkastim urbanizmom koji nije urbanizam a u multidisciplinarnom pristupu postoji opasnost da se izostave važne discipline a suviše dodaju. Posljedice, koje se vide, su oštećenja baštine i kulturnog krajolika.

Sve skupa spada u praksu u kojoj urbanisti, izabrani javnom nabavom, ne sakupljaju znanje o gradu od kolega i građana kad preuzmu zadatak. Na raspravama se grčevito bore da zadrže loša rješenja i odgovaraju s rečenicom bez subjekta – ne prihvaća se. Jedini su s kolegama prije planiranja raspravljali Zoran Hebar i Vladimír Lay i više nitko prije i poslije njih.

Što se tiče koncepcije prostornog razvoja, možda bi Vi mogli pitati Ministarstvo – smijete li izraditi takvu vrstu plana. Možete spomenuti da je Boris Magaš, koji je vodio Savjet za prostorno uređenje RH, rekao da Karlovac treba koncepciju prostornog razvoja.

Upozorite Ministarstvo da grad ima probleme koje ne može riješiti bez sagledavanja cjeline, u ovom slučaju prostora, ekonomije, sociologije i tehničkih pitanja. Velika korist od Koncepcije prostornog razvoja za grad i upravu je da bi se izbjeglo naručivanje loših projekata, oštećivanje okoliša građenjem i odgovornost za promašaje.

PREGLED OŠTEĆENJA GRAĐENJEM I OŠTEĆENJA PREDVIĐENIH PLANOVIMA U KARLOVCU

ZVIJEZDA

- Rušenje bedema
- Zatrpavanje šanca
- Građevine u šancu – vojarna pretvorena u studentski dom
 - tehnička škola
 - kolektor
- Zgrade sagrađene na mjestu srušenih bedema, južni ulaz u Radićevu ulicu
- Vojna ambulanta na Drvenom placu
- Zgrada Standard konfekcije (Zagrebačka banka)
- Stup s antenama u dvorištu pošte
- Groblje u dvorištu pravoslavne crkve
- Uništeni vrt porodice Dupin
- Trg bana Jelačića – Oružana
 - prednje pročelje bez trijema
- - stražne pročelje i dvorište bez sadržaja i komunikacije s prostorom za boravak ljudi

OKOLINA ZVIJEZDE

- Okruživanje Zvijezde izgradnjom, gospodarske zgrade i dvorišta na Gazi, planirane zone mješovite namjene između Gaze i Korane, nema plana za kampus Veleučilišta i Magaševu liniju
- Srušena Sinagoga i sagrađeni neboder u Šebetićevoj ulici
- Zgrada u dvorištu vojarne u Domobranskoj ulici
- Dvorana iza Hrvatskog doma
- Brana i potopljeni otoci na Korani
- Zidovi na obalama Kupe i Korane

KULTURNI KRAJOLIK

- Industrijska zona u Donjem Mekušju
- Arhitektura pročišćivača otpadnih voda
- Nasip preko Orlice umjesto nasipa koji je rekonstrukcija bedema

NOVI DIO KARLOVCA

- Brza pruga – trase planirane kroz sredinu grada i kroz kulturni krajolik
- Zatvorena pročelja (Kaufland, Sud) i prazni prostori uz srednju gradsku os (70 % na jednoj strani i 80 % dužine na dugoj)
- Širenje štapićastog urbanizma u Luščić i uz srednji dio grada
- Plan rušenja autobusnog kolodvora

Novi centar nema centar ni plan za stvaranje centra (umjesto toga planiran tematski park za 4 rijeke, 3 ceste, 2 brata, 1 vidikovac i bedem koji bi podsjećao na srušene bedeme iz renesanse)

TUMAČENJE POJMOVA KOJI SU UPOTREBLJENI U PRIMJEDBAMA NA GUP KARLOVCA

KULTURNI KRAJOLIK

U kulturnim krajolicima povezani su vrijedni spomenici kulture i priroda pa se osim spomenika štiti i njihova okolina. Karlovac ima jedinstveni kulturni krajolik s prvim izgrađenim idealnim gradom prema načelima renesansne arhitekture koji se nalazi u prostoru s rijekama i poljima čije zelenilo obuhvaća Zvijezdu.

Najsličniji karlovačkom kulturnom krajoliku je kulturni krajolik u Dresdenu. Taj kulturni krajolik je bio upisan u UNESCO vu listu zaštićene baštine, zatim je brisan kad je u njemu planiran most i ceste.

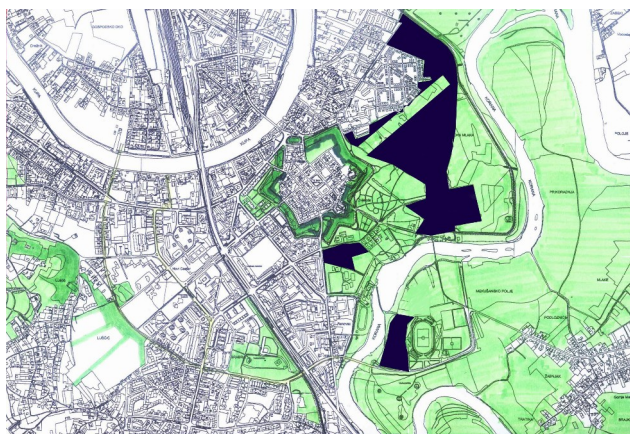
Slika 1 kulturni krajolik u Dresdenu



OKRUŽIVANJE ZVIJEZDE IZGRADNJOM

Izgradnja oko Zvijezde je jedan od najvećih problema urbanizma u Karlovcu. U zelenoj zoni stvara se nova periferija koja se širi u kulturni krajolik, do ruba Zvijezde i u Zvijezdu. Tako renesansna Zvijezda u zelenoj okolini gubi jasne obrise a grad gubi identitet. Oštećivanje Zvijezde i njene okoline izgradnjom započelo je gradnjom kuća na srušenim bedemima, kasarnom, Tehničkom školom i kolektorom u šancu, dvoranom iza Hrvatskog doma, industrijom u Donjem Mekušu itd.

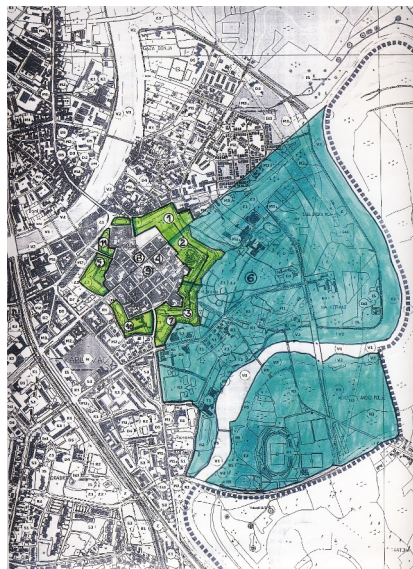
Slika 2. Širenje izgradnje oko Zvijezde prema urbanističkom planu koji su prihvatili konzervatori



MAGAŠEVA LINIJA

Arhitekt Boris Magaš je umjesto zona s mješovitom izgradnjom koje bi prema GUP u, trebale nastaviti okruživanje Zvijezde izgradnjom, predložio jasnu granicu između izgradnje na Gazi i zelene zone .

Slika 3. Magaševa linija



ŠTAPIĆASTI URBANIZAM

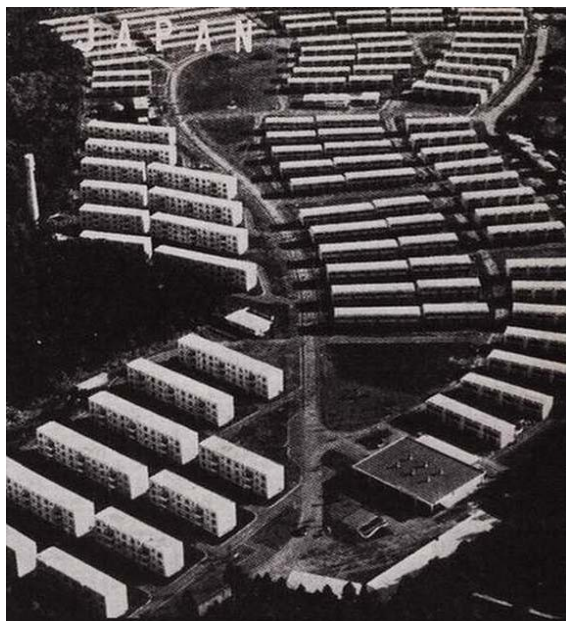
Primjer štapićastog urbanizma je plan da se novi dio Karlovca izgradi s polegnutim i uspravnim soliterima. Plan je napravljen u birou URBANIS sredinom prošlog stoljeća. Kasnije su u to uneseni savinuti soliteri. U štapićastom urbanizmu ponavljaju se slični oblici i prostori između zgrada, koji se šire u mnogo smjerova. Posljedica je da su svi novi dijelovi takvih gradova jednako bezlični.

Slika 4. Novi dio Karlovca projektiran u birou URBANIS



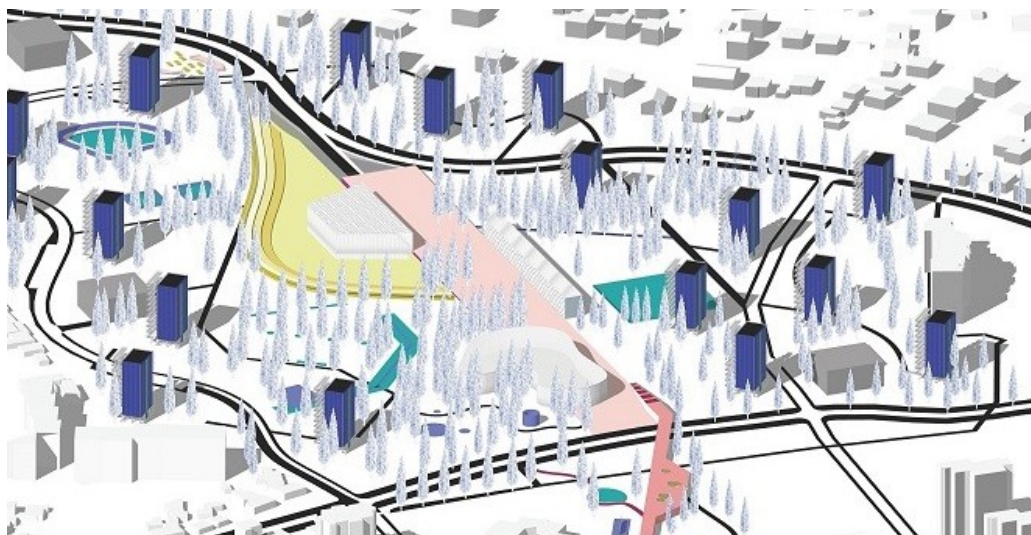
Ponavljanje oblika, prema rječima švicarskog arhitekta Rolfa Kellera, stvara monotoniju koja stvara kaos. Keller je napisao knjigu s naslovom GRAĐENJE KAO RAZARANJE OKOLIŠA.

Slike 5. i 6. Primjeri monotonije i kaosa iz Kellerove knjige



Štapićasti urbanizam je blagi izraz za degeneriranu modernu arhitekturu. Degenerirana moderna arhitektura se razvila iz nastave projektiranja prilagođene početnicima. Nastava koja nije usmjerena na razvijanje kreativnosti, otkrivanje novih oblika i novih mogućnosti, u kojoj se crtaju imitacije oblika koji su bez razumjevanja preuzeti iz moderne arhitekture, nije dobra. Pogotovo nije dobra za talentirane studente. Održala se na mnogim školama jer omogućava da većina učenika u masovnom školovanju s malo napora steknu diplome. Mnogi polaznici takve nastave nastavljaju ponavljati naučene oblike cijeli život do te mjere da više uopće ne pokušavaju razumjeti drugačiju arhitekturu. To može doći do izražaja i kod žiriranja natječaja. U Karlovcu se to pokazalo u natjecajima za Lušćić i Središnju gradsku os. Sve je slično situaciji u kojoj bi netko naučio svirati ljestvicu i s tim znanjem držao koncerte. U praksi se štapići dobro prodaju jer se na isti teren, temelje, priključke i krov, može ugraditi mnogo etaža. A gradovi zbog ponavljanja postaju bezlični. Slike 4 do 9 prikazuju tu vrstu arhitekture..

Slika 7. Neboderi izabrani na natječaju za Lušćić

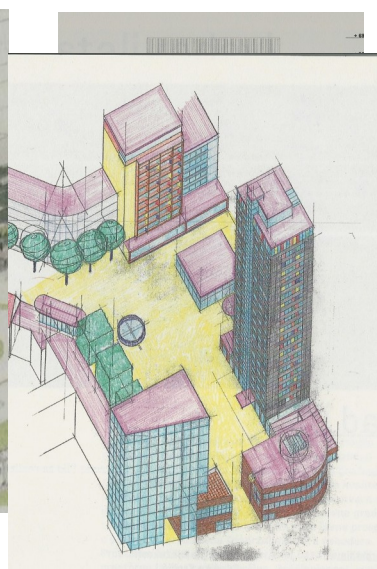
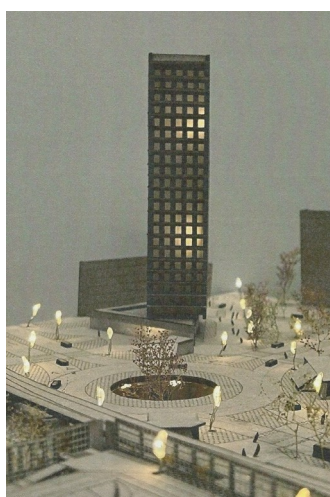


Slika 8. Soliteri, jedan uspravni i pet položenih iz natječaja za središnju gradsku os u Karlovcu



U natječaju za središnju gradsku os u Karlovcu usvojeno je rješenje u kojem se soliteri, uspravni i položeni, iz novog dijela grada šire prema starom centru. Radi tog širenja trebalo bi srušiti autobusni kolodvor. Autobusni kolodvor je jedan od samo nekoliko primjera vrijedne karlovačke arhitekture iz razdoblja između drugog svjetskog i domovinskog rata. Drugi primjeri iz tog razdoblja, koje treba spomenuti, su stambena zgrada kod Hrvatskog doma arhitekta Radovana Nikšića, Elektra Dražena Posavca i knjižnica Mladena Vodičke. Autobusni kolodvor je primjer brutalističke arhitekture nastao u vrijeme rasprava u kojima se razvijala ideja da arhitektura treba nastati iz dosljednog isticanja funkcije i konstrukcije.

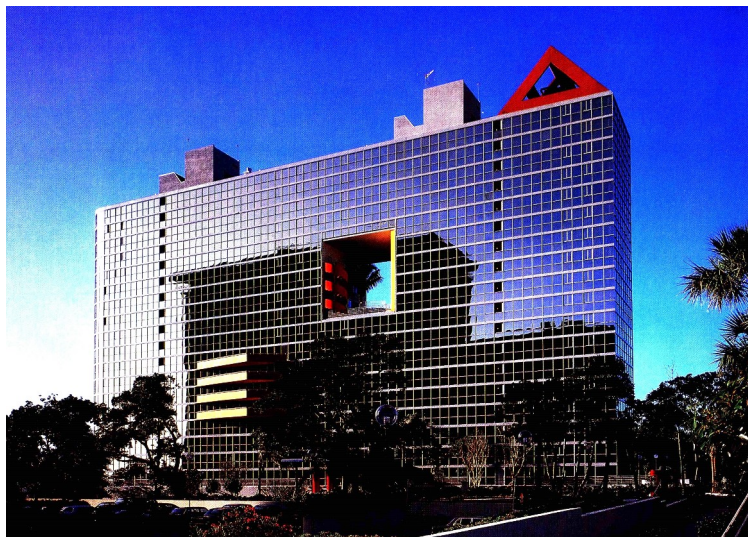
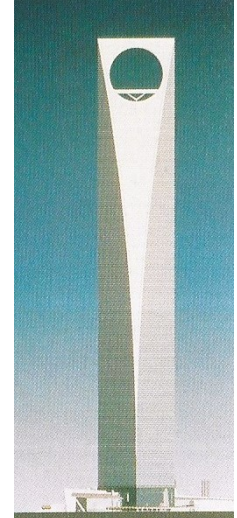
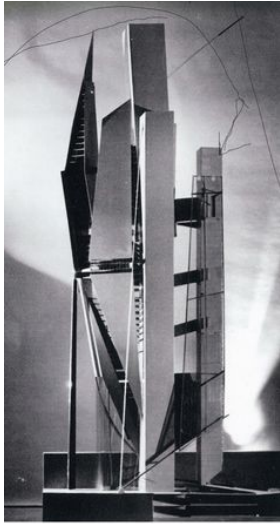
Slika 9. Pregled nebodera iz natječaja za središnju gradsku os





Projekte štapićastog urbanizma i razaranje okoliša građenjem, u mnogim slučajevima prati agresivna reklama. Arhitekti, koji imitiraju i ponavljaju oblike s početka svojeg školovanja, umjesto da razvijaju nove oblike, razvijaju sve glasnjiju reklamu za svoje proizvode. U Karlovcu smo čuli : „mi arhitekti za sobom ostavljamo bolji svijet”. S tim rječima je predloženo da se sruši vrijedni primjer brutalističke arhitekture i izgradi niz jednakih, polegnutih, solitera s jednakim međuprostorima kojim se stvara još jedan bezlični dio grada.

Slika 10. Natječaj u Karlovcu bi dobio smisao da su na njega došli projekti visokih zgrada kakve možemo vidjeti u suvremenoj arhitekturi. Za razliku od toga hrvatska mainstream arhitektura i natječaji, zaustavlja se na štapićastom urbanizmu.



KONCEPCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

Razvoj Karlovca nije osmišljen. To se vidi čim pitamo - treba li zona za rekreaciju s bazenima biti uz Koranu ili u Lušćiću na rubu grada, u stambenoj zoni, koja bi trebala biti produktivna, treba li u zelenoj zoni uz Koranu razvijati industrijsku zonu ili je to mjesto za rekreaciju u kulturnom krajoliku, trebaju li brza pruga i cesta prolaziti kroz sredinu grada ili kroz kulturni krajolik ili trebaju obilaziti grad i kulturni krajolik, trebaju li industrijske zone i odlagališta smeća biti uzvodno od grada daleko od regionalnih cesta i pruga, treba li Zvijezdu okruživati izgradnjom kojom se stvara bezlična periferija, može li se produktivni grad u Lušćiću napraviti s neboderima, treba ili nastaviti širenje štapićastog urbanizma oko starijeg dijela grada, može li se Zvijezda revitalizirati bez studija urbane ekonomije, zaštite i rekonstruiranja povijesnih vrijednosti na širokom području, uključujući Orlicu itd. Konceptcija prostornog razvoja je kontinuirani proces u kojem se usklađuju ovakva pitanja i sve nove potrebe.